

Олександр БАТЮКОВ,
*завідувач відділу сталого розвитку громад
та організації роботи освітніх хабів,
провідний юрисконсульт Донецького ОІППО*

УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ПРОЦЕСАМИ В ГРОМАДАХ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇХНЬОГО СТАЛОГО РОЗВИТКУ: ПОДОЛАННЯ ЮРИДИЧНИХ СКЛАДНОЩІВ

У контексті глобалізації та швидкого розвитку технологій освіта відіграє вирішальну роль щодо формування конкурентоспроможної особистості, сталого суспільства та успішної держави. Це особливо актуально для України, яка прагне інтегруватися в європейський освітній простір і забезпечити якісну та доступну освіту для всіх громадян. Однак управління освітніми процесами часто супроводжується різноманітними юридичними викликами, що може завадити ефективній реалізації освітніх програм та проєктів.

Однією з юридичних перешкод в управлінні освітою є недосконалість законодавчої бази, що призводить до виникнення юридичних колізій, невизначеності в правовому регулюванні та неузгодженості нормативно-правових актів, які регулюють освітні процеси; створює перепони для ефективного управління освітою. Крім того, недостатня правова грамотність педагогічних працівників та керівництва закладів освіти, відсутність ефективної взаємодії між органами державної влади та місцевого самоврядування з освітніми установами, а також відсутність чітких механізмів контролю та притягнення до відповідальності за порушення законодавства у сфері освіти – усе це перешкоджає забезпеченню якості та доступності освіти.

Для подолання цих викликів необхідно проводити системний аналіз законодавства у сфері освіти, визначати проблемні питання та вносити зміни в нормативно-правові документи для усунення юридичних колізій та невизначеностей. Водночас необхідно підвищувати правову грамотність педагогічних працівників та керівництва закладів освіти, забезпечувати ефективну взаємодію між органами державної влади і місцевого самоврядування та освітніми установами, а також впроваджувати чіткі механізми контролю та притягнення до відповідальності за порушення законодавства у сфері освіти.

Детальніше про кожен із вищезазначених напрямів.

Слід зазначити, що закон є основним інструментом урегулювання освітніх процесів. Неузгодженість нормативно-правових актів, які регулюють освітні процеси, створює перепони щодо ефективного управління освітою. Задля подолання цих складнощів необхідно постійно проводити системний аналіз законодавства у сфері освіти, визначати проблемні питання, вносити зміни в нормативно-правові документи для усунення юридичних колізій та невизначеностей, а також урегулювати їх на місцях власними розпорядчими документами. Про це йдеться в частині 3 статті 2 Закону України «Про освіту»: «Суб'єкт освітньої діяльності має право самостійно приймати рішення з будь-яких питань у межах своєї автономії, визначеної цим Законом, спеціальними законами та / або установчими документами, зокрема з питань, не врегульованих законодавством» [1].

Окрім цього, важливим є забезпечення прозорості та відкритості освітніх процесів, а також залучення громадськості до участі в управлінні освітою. Це допоможе зменшити рівень корупції в освітній сфері, підвищити довіру суспільства до освіти та забезпечити більш ефективне використання ресурсів.

Для забезпечення якості та доступності освіти в Україні необхідно вживати комплексних заходів, які спрямовані на подолання юридичних викликів в управлінні освітою, підвищення правової грамотності педагогічних працівників та керівництва закладів освіти, забезпечення ефективної взаємодії між органами державної влади й місцевого самоврядування та освітніми установами, впровадження чітких механізмів контролю та притягнення до відповідальності за порушення законодавства у сфері освіти, а також забезпечення прозорості та відкритості освітніх процесів та залучення громадськості до участі в управлінні освітою.

Недостатня правова грамотність педагогічних працівників та керівників освітніх установ є також однією з ключових причин виникнення юридичних складнощів у процесах, пов'язаних з управлінням освітніми процесами. Незнання або некоректне тлумачення норм права може призвести до порушення прав і свобод учнів, батьків, педагогічних працівників, а також до

відповідальності освітньої установи перед державою. Тому необхідно забезпечувати постійне підвищення рівня правової компетентності педагогічних працівників та адміністрацій освітніх установ через проведення навчальних семінарів, тренінгів та консультацій з питань правового регулювання освітніх процесів.

Ще однією причиною виникнення юридичних складнощів в управлінні освітою є неефективна взаємодія між державними органами та освітніми установами. Враховуючи це, необхідно вдосконалювати питання системності, наступності та планування в ухваленні рішень органами державної влади на законодавчому рівні. Цей процес передбачає ряд дій, серед яких:

- системність, яка вимагає комплексного підходу до розроблення ефективних механізмів для формування певної культури взаємодії між органами державної влади та місцевого самоврядування і закладами освіти на місцях відповідно до ієрархії;
- стабільність та послідовність в ухваленні рішень, чітке інформування про них усіх учасників освітнього процесу;
- поступове впровадження позитивних змін у програмах, навчальних планах та методиках надання освітніх послуг;
- досягнення короткострокової та довгострокової мети через раціонально-ієрархічний підхід: представники органів центральної виконавчої влади та місцевого самоврядування не лише надають рекомендації та контролюють виконання тих чи тих завдань відповідно до певних нормативно-правових документів, а й беруть активну участь у процесі виконання;
- системний аналіз, моніторинг, оцінювання та вдосконалення підходів до управління закладами освіти для постійного підвищення ефективності цього процесу, професійного розвитку працівників тощо.

Отже, для подолання юридичних проблем в управлінні освітніми процесами необхідно забезпечувати постійне підвищення рівня правової компетентності педагогічних працівників та адміністрацій освітніх установ, а також удосконалювати питання системності, наступності та планування в ухваленні рішень органами державної влади на законодавчому рівні. Це дозволить забезпечити ефективну взаємодію між державними органами та освітніми установами, а також підвищити якість та доступність освіти.

Як зазначалося, ефективно управління освітніми процесами є невід'ємною складовою забезпечення якості та доступності освіти. Однак юридичні складнощі, що виникають в управлінських рішеннях щодо цього, можуть стати перешкодою для досягнення зазначеної мети. Тому важливим є впровадження стратегій та підходів, спрямованих на мінімізацію ризиків виникнення юридичних колізій.

Одним із таких підходів є проактивне правове консультування, що передбачає собою надання нормативно-правової допомоги керівникам освітніх установ та працівникам закладів освіти для запобігання виникненню юридичних непорозумінь. Розроблення та впровадження внутрішніх розпорядчих документів, що конкретизують ту чи ту норму права, сприяє мінімізації ризиків виникнення юридичних колізій.

Водночас важливим є впровадження системи управління якістю освіти, що передбачає моніторинг та оцінювання якості освітніх послуг, а також забезпечення прозорості та відкритості освітніх процесів. Забезпечення зворотного зв'язку з усіма учасниками освітнього процесу також може сприяти подоланню юридичних складнощів.

Вивчення міжнародного досвіду у сфері управління освітою може бути корисним для впровадження ефективних підходів до правового регулювання освітніх процесів, застосування інноваційних технологій та методик у навчанні, забезпечення підвищення якості та доступності освіти тощо.

Правова компетентність є одним із інструментів подолання юридичних складнощів в управлінських освітніх процесах. Підготовка фахівців, здатних ефективно подолати юридичні складнощі в цій сфері, є необхідною умовою для забезпечення якості та доступності в наданні освітніх послуг. Враховуючи вищезазначене, є доцільним забезпечити підвищення рівня правової освіти через упровадження спеціального навчання / підвищення кваліфікації з правового регулювання освітніх процесів для здобувачів освіти педагогічних спеціальностей, педагогічних працівників та керівників установ освіти відповідно.

Отже, подолання юридичних складнощів в управлінських освітніх процесах є необхідною

умовою для забезпечення якості та доступності освіти під час надання освітніх послуг відповідними установами, організаціями та закладами. Для цього необхідно системно аналізувати законодавство у сфері освіти, виявляти проблемні питання та вносити необхідні зміни до нормативно-правових документів, забезпечувати підвищення рівня правової грамотності, ефективну взаємодію між державними органами та освітніми установами, розробляти чіткі механізми контролю та відповідальності за порушення законодавства за зазначеним напрямом, упроваджувати стратегії та підходи, що можуть мінімізувати ризики виникнення юридичних колізій та невизначеностей.

Подолання наявних юридичних складнощів в управлінських освітніх процесах є складним та багатоаспектним завданням, яке вимагає системного підходу та взаємодії всіх учасників освітнього процесу. Забезпечення якості та доступності освіти є необхідними умовами для розвитку особистості, суспільства, держави. Тому питання подолання юридичних складнощів в управлінських освітніх процесах мають бути одними з пріоритетних завдань державної політики у сфері освіти.

Список використаних джерел

1. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. *Верховна рада України* : [сайт]. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення : 18.05.2024).